

ISSN:2181-1458

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2022

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

ISSN:2181-0427

journal.namdu.uz

10.00.00

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

38	Тилшуносликда концептлар типологиясига оид замонавий концепциялар	
	Абдувалиев М.А.....	225
39	Влияние творчества Шиллера на развитие немецкого театра	
	Якубов С.Б.....	229
40	Eskirgan so'zlar: arxaizm, istorizm yoki notiolizm?	
	Madiyorgova V.Q.....	234
41	Инглиз ва ўзбек тилларида гастронимик терминлар номинациясининг лингвокультурологик хусусиятлари	
	Аззамов Ю.Р.....	240
42	Edgard Allan Po "Oltin qo'ngiz" asarida intensivlikning voqelanishi.	
	Imamkulova S.A.....	246
43	Interdiskursivlik fenomenining turli yondashuvlar asosida talqini	
	Haydarova N.A.....	250
44	Linguacultural aspects of uzbek literature (comparing with english translation on the example of Choulpan's "Night and day")	
	Jumanova Sh.R.....	255
45	O'zbek tilida "xursandchilik" etimonlarining tavsifi	
	Jumaqulova Sh.Q.....	259
46	Аскар характери и фодоаловчи ҳарбий фразеологик бирликларнинг немис тилидаги таҳлили	
	Марипова Х. М.....	262
47	Xorazm shevalarida turkiy qatlamga mansub maishiy leksika	
	Norbayeva Sh. X.....	268
48	She'riy turkumlarda shakl va mazmun masalasi	
	Fayzullayeva O.X, Ubaydullayeva R.A.....	275
49	Инглиз ва ўзбек тилларидаги табиий офатлар терминологиясининг қиёсий таҳлили	
	Бадалбаева М.Ю.....	281
50	Ingliz adabiy tilini o'qitish standarti va o'qitish normasini tanlash muammolari	
	Tadjibaeva A.E.....	285
51	Retsiprokli derivatsiya	
	Sharipov B.S.....	296
52	O'zbek reklama tilining lingvistik xususiyatlari (Reklama matnlari asosida)	
	Yunusova Sh.M.....	299
53	About the author of "Burhoni qote" and its sources	
	Nurullayeva Z.H.....	304

17. Рабиева, М. (2021). Дихотомия эвфемизма и фразеологизма: Дихотомия эвфемизма и фразеологизма. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 7(7).

INTERDISKURSIVLIK FENOMENINING TURLI YONDASHUVLAR ASOSIDA TALQINI

Haydarova Nodirabegim Ahtamjon qizi

Buxoro davla universiteti

Tarjimashunoslik va lingvodidaktika kafedrası o'qituvchisi

e-mail: nodirabegimhaydarova@gamil.com

Annotatsiya: Maqolada interdiskursivlik deb nomlangan zamonaviy diskurs atamasining bir qancha davr olimlari tomonidan turli xil bergan ta'riflari asosida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: interdiskurs, stilistika, tanqidiy diskurs, intertekstuallik, manifest, konstitutsiyaviy intertekst

МЕЖДИСКУРСИОННЫЙ ФЕНОМЕН НА ОСНОВЕ РАЗНЫХ ПОДХОДОВ

Хайдарова Нодирабегим Ахтамжоновна

Бухарский государственный университет

преподаватель кафедры переводоведения и лингводидактики

электронная почта: nodirabegimhaydarova@gamil.com

Аннотация: Статья основана на различных определениях современного термина дискурс, именуемого интердискурсивностью, учеными разных периодов.

Ключевые слова: интердискурс, стилстика, критический дискурс, интертекстуальность, манифест, конституционный интертекст

INTERDISCURSIONAL PHENOMENON ON THE BASIS OF DIFFERENT APPROACHES

Khaydarova Nodirabegim Akhtamjon qizi

Bukhara State University

Lecturer at the Department of Translation Studies and Linguodidactics

email: nodirabegimhaydarova@gamil.com

Abstract: The article is based on various definitions of the modern term discourse, called interdiscursivity, by scholars of several periods.

Keywords: interdiscourse, stylistics, critical discourse, intertextuality, manifest, constitutional intertext.

Interdiskursivlik bir matnda institutsional va ijtimoiy ma'nolar bilan bog'liq bo'lgan turli janrlar, nutqlar yoki uslublarni o'zaro bog'liqligini anglatadi. Ushbu lingvistik hodisa tildan foydalanish orqali, ayniqsa zamonaviy institutsional sharoitlarda kirib boradi. Buning misolini mediatorlik tadbirida ko'rish mumkin, bunda kelishuvga erishish uchun jarayonda uch xil faoliyat, ya'ni nizolashayotgan tomonlarning muzokaralari va so'rovlari, mediatorning huquq bilimlarini

taklif qilishlari va maslahatlar berishlari aralashib ketadi. Shunday qilib, uni uchta janrning gibridligi orqali interdiskursiv sifatida ko'rish mumkin: savdolashish, maslahat va terapevtik. Ushbu turdagi interdiskursiv aloqa zamonaviy tildan foydalanishning ajoyib tendensiyasini namoyish etadi. Interdiskursivlik - bu adabiyotdagi Baxtin an'anasi tushunchasi bo'lib, stilistika va tanqidiy diskurs tahlili bo'yicha parcha-parcha tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, odatda "intertekstuallik" ning maxsus turi sifatida qaraladi. "Interdiskursivlik" atamasi Feyrklaf tomonidan "intertekstuallik" tushunchasini ko'proq ifodalaganida kiritilgan. U intertekstuallikni asosan "xususiy matnlar aniq chegaralangan yoki birlashtirilishi mumkin bo'lgan va matn o'zlashtirishi, qarama-qarshilik qilishi, istehzoli aks-sado berishi va hokazo bo'lishi mumkin bo'lgan boshqa matnlarning parchalariga to'la bo'lishi" deb ta'riflaydi. Baxtinning ishiga tayangan holda, Feyrklaf fransuz nutq tahlilchilari tomonidan intertekstuallikni, ya'ni "manifest" intertekstuallik va "konstitutsiyaviy" intertekstuallik tasnifini taqdim etadi. Manifest intertekstuallik nutqni ifodalash, presuppozitsiya, inkor etish, metadikurs yoki ironiya usullari orqali bir matnning boshqa matnda aniq mavjudligini anglatadi. Konstitutsiyaviy intertekstuallik nutqning har xil turlari bilan bog'liq bo'lgan janrlar, faoliyat turlari va uslublar kabi nutq konvensiyalarining aralash konfiguratsiyasini anglatadi. Asosiy e'tibor konstitutsiyaviy matn sifatida boshqa matnlarga emas, balki nutq konvensiyalariga qaratilganligini ta'kidlash uchun Feyrklaf "konstitutsiyaviy intertekstuallik" o'rniga yangi "interdiskursivlik" atamasini kiritadi.

Biroq, interdiskursivlik kontsepsiyasini Baxtinning dialoglashtirilgan "heteroglossiya" (matn yoki boshqa badiiy asarda ikki yoki undan ortiq ovoz yoki ifodalangan nuqtai nazarining mavjudligi)dan kuzatish mumkin. Baxtin uchun tildagi gaplar har doim dialogli va o'zgaruvchan bo'lib, natijada u "gibridlanish" deb atagan narsa - bir tilda turli gaplarning aralashmasidir. Baxtin bu murakkab gaplar aralashmasini heteroglossiya deb ta'riflaydi. Baxtinning dialoglashtirilgan heteroglossiya kontsepsiyasi nuqtai nazaridan tutgan narsasi bizni interdiskursivlik masalasiga olib keladi va Baxtin aniq ijtimoiy vaziyatlarda til bilan ko'proq shug'ullanadi. 1960-yillarning oxirida Kristeva Baxtin nazariyasini Fransiyaga kiritdi va "intertekstuallik" atamasini kiritdi. Kristeva uchun intertekstuallik "tarixni (jamiyatni) matnga va ushbu matnni tarixga kiritishni" nazarda tutadi. Bu yerda Baxtiniyaliklarning dialogizm va heteroglossiya tushunchalari Kristevaning matnga, matnlilikka va ularning jamiyat va tarixga bo'lgan munosabatiga e'tibor qaratgan holda qayta ifodalangan. Kristevaning intertekstuallik nazariyasiga asoslanib, fransuz diskurs tahlilchilari "manifest" va "konstitutsiyaviy" intertekstuallik o'rtasidagi farqni ajratib ko'rsatishadi. Badiiy matnlardagi interdiskursivlik, odatda, janrlarni aralashtirish yoki janr almashinuvi sifatida namoyon bo'ladi va bu qarash o'z navbatida stilistik yondashuv doirasida keng o'rganilgan. Aytish mumkinki, bu tadqiqotlar 20-asr adabiy stilistikasidan, xususan, Baxtinning asosiy insholaridan kelib chiqqan. Ushbu yondashuvning asosiy muammolari - adabiy matnlar interdiskursivlik orqali qanday shakllantirilishi hamda ushbu diskurs yaratish sxemasi orqali qanday estetik va ijtimoiy ahamiyatga egaligida o'z aksini topadi.

Baxtin matndagi adabiy va adabiy bo'lmagan uslublarning badiiy va g'oyaviy aks sadolarini o'rganib, janr interlashuvi sabablarini o'rganadi. Uning nazarida she'riyatning she'riy bo'lmagan, tilning kontekst ta'siridagi uslubidan rasmiy va uslubiy farqi oddiy hayotning xavotirdan holi tafakkur va xulq-atvor namunasini ko'rsatishida namoyon bo'ladi. U yana roman plyuralistik nutq ekanligini ta'kidlaydi. U vaqt va ijtimoiy makonda bir-biridan keng ajratilgan ko'plab turli janrlarni ataylab aralashtirib yuboradi. Ana shu ongli janr gibridizatsiyasi (yoki interdiskursivligi) romanda

badiiy til-obrazlar yaratish uchun asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Biroq Baxtin bu janrlarni bir-biriga qorishib ketishi va ular o'rtasidagi ixtilof oson jarayon emasligini ta'kidlab o'tadi.

Ammo interdiskursivlikning eng batafsil tadqiqi Bredfordning Stilistikasida topilgan, u yerda Bredford o'zining "ikki qo'sh naqsh" nazariyasini she'riyat, roman va dramada janrlarni aralashtirish yoki janr almashinuvini tahlil qilishda qo'llaydi. Oddiy so'z bilan aytganda, qo'shaloq naqsh she'rning faqat she'riy yozuvga xos bo'lgan xususiyatlari va she'rning boshqa lingvistik nutqlar bilan baham ko'radigan xususiyatlari o'rtasidagi munosabatlarga tegishli. Uning uchun she'riyatning bu interdiskursiv xususiyati "qo'sh qolip"ning ikki qutbi o'rtasidagi taranglikni yuzaga keltiruvchi asosiy omildir. Bredford bunday interdiskursivlikni o'sha davrdagi siyosiy va ijtimoiy tartibsizliklar bilan bog'laydi. Biroq, interdiskursivlikning bu usuli Shekspir dramalarida aniqroq namoyon bo'ladi. Bredford hatto Shekspir dramalaridagi bu janrning aralashuvi Yevropa sivilizatsiyasi va yangi dunyo vahshiylari o'rtasidagi farqni xaritada aks ettiradi deb o'ylaydi. Bredford uchun roman janrlar va lingvistik uslublarning hamma narsani qamrab olgan doirasidir; interdiskursivlikdan mahoratsiz foydalanish 18-asrning ba'zi romanlarida yetuklikni aks ettirishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, stilistik yondashuv til tuzilmalari tahliliga ijtimoiy va madaniy omillarni muvaffaqiyatli kiritdi. Ushbu qarash adabiyot va ijtimoiy-tarixiy kontekst o'rtasidagi so'l munosabatlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Biroq, stilistik yondashuvdan kelib chiqadigan bunday tahlillar yuzaki darajaga qaratilgan bo'lib, interdiskursivlikning amaldagi jarayonini chuqur ochib bera olmaydi, chunki ular muloqot dinamikasini va kognitiv elementlarni hisobga olmaydi. Bundan tashqari, stilistik yondashuvda interdiskursivlikni tushunish uchun qoniqarli nazariy model hech qachon taklif qilinmagan.

Feyrklaf interdiskursivlik stilistik hodisadan ko'proq narsa deb hisoblaydi; balki ijtimoiy amaliyot uchun muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, interdiskursivlik ijtimoiy o'zgarishlar jarayonini tushunish uchun markaziy o'rinni egallaydi. Feyrklaf tadqiqoti Fuko tomonidan tasvirlangan nutqning konstitutsiyaviy ko'rinishini va diskursiv amaliyotning dinamik ko'rinishini hamda uning ijtimoiy amaliyot bilan aloqasini birlashtiradi. U bu hodisani Gramsining gegemoniya konsepsiyasi va Habermasning "hayot dunyosini" ijtimoiy tizimlar tomonidan mustamlaka qilish nazariyasi bilan izohlaydi. Feyrklaf shuningdek, matnlardagi interdiskursiv aloqalar zamonaviy ommaviy nutqning bir-biriga bog'langan uchta tendensiyasini, ya'ni nutqni "demokratlashtirish", "tovarlashtirish" yoki "bozorlashtirish" va boshqalarni aks ettirishi mumkin, deb hisoblaydi. nutqning "texnologiyasi". Tildan foydalanishdagi bu o'zgarishlarning barchasi postmodern jamiyat rivojiga ta'sir qiluvchi kengroq ijtimoiy o'zgarishlar jarayonlarining bir qismidir. Bhatiya fikriga ko'ra, "shaxsiy niyatlar"ni "ijtimoiy tan olingan kommunikativ maqsadlar" bilan aralashtirish hodisasi bir qator professional sohalarga xos bo'lib, keng tarqalgan bo'lib qo'llaniladi, natijada janrlarni interlashuv hodisasi sodir bo'ladi. Ushbu qizg'in interdiskursivlik fonida Bhatia shunday tushuntiradi: Professional muloqotning bunday dinamik murakkabligi bir nechta omillarning natijasidir, jumladan multimediyadan tobora ortib borayotgan foydalanish, axborot texnologiyalarining portlashi, dunyoning ko'p tarmoqli kontekstlari. ish, professional raqobatbardosh muhit va reklama va reklama faoliyatining haddan tashqari majburiy tabiati.

"Yozma diskurs dunyolari" asarida Bhatiya o'z nazariyasining rivojlanishi sifatida diskurs tahlilining ko'p istiqbolli to'rt fazoli modelini ilgari suradi. Umumiy o'zgaruvchanlik va dinamizmni hisobga olgan holda, u interdiskursivlik va uni tashkiliy hayotning tobora kuchayib borayotgan gibrizatsiyasi nuqtai nazaridan qo'llash imkoniyatlari haqida batafsil ma'lumot beradi. Skollon interdiskursiv tahlilni etnografik tadqiqotlar bilan birlashtiradi, bu nutqni Gonkong oilaviy

mahalliy kontekstida kengroq ijtimoiy amaliyotlar to'plamining bir qismi sifatida belgilaydi. Yangilik diskursi va o'ziga xoslikni o'rganishda u "metodik interdiskursivlik" ni interdiskursiv munosabatlarga parallel yoki bevosita ishtirok etish vositasi sifatida qo'llaydi. U yangiliklar nutqidagi ijtimoiy amaliyotlar interdiskursivlikning murakkab darajalarini keltirib chiqarishini taklif qiladi. Ushbu murakkabliklar va polivokalliklarni hisobga olgan holda, u yangiliklar nutqida o'ziga xoslikning ijtimoiy qurilishi juda interdiskursiv jarayon ekanligini ta'kidlaydi.

Yuqoridagi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, interdiskursivlik bo'yicha oldingi tadqiqotlar ushbu lingvistik hodisani tushunishga katta hissa qo'shgan. Hozirgacha olingan asosiy topilmalar bizga interdiskursivlik nima uchun tildan foydalanishda shunchalik keng tarqalganligiga ishora berdi. Ijtimoiy va madaniy omillarni hisobga olgan holda, stilistik yondashuv ham, tanqidiy diskursiv yondashuvi ham interdiskursivlik qanday paydo bo'lishi va u qanday qadriyatlarga ega bo'lishi mumkinligi haqida ma'lumot berdi. Biroq, mavjud tadqiqotlar interdiskursivlikning keng ko'lamda yoritilmaganligini ta'kidlagan holda, interdiskursivlikning murakkabliklarini yanada o'rganish uchun ko'proq harakatni taqozo etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nafisa K. Cognition and Communication in the Light of the New Paradigm //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2021. – T. 1. – №. 2. – C. 214-217.
2. Khaydarova Nodirabegim Ahtamjonovna. (2021). Significance of Phraseological Units application in Medical Discourse of English and Uzbek Language. *Middle European Scientific Bulletin*, 11. <https://doi.org/10.47494/mesb.2021.11.471>
3. Haydarova Nodirabegim Ahtamjon qizi. (2020). LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF ENGLISH AND UZBEK MEDICAL PHRASEOLOGICAL UNITS DESCRIBING PHYSIOLOGICAL PROCESSES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 1(4), 15-17. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejrd/article/view/83>
4. Haydarova, N. (2021). Badiiy diskursda inson fiziologiyasi bilan bog'liq til birliklarining lingvomadaniy tahlili. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 6(6). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/3571
5. G'ayratovna, R. . M. . (2021). Semantics of euphemistic and dysphemic units. *Middle European Scientific Bulletin*, 12, 243-246. Retrieved from <https://cejsr.academicjournal.io/index.php/journal/article/view/545>
6. Ramazonovna T. S. On binary structured speech products in french //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 10. – C. 381-386.
7. Anvarovna, F. A. (2021, December). ON PRAGMATIC STRATEGIES OF TRANSLATION. In *Archive of Conferences* (pp. 97-99). <https://conferencepublication.com/index.php/aoc/article/view/1738>
8. Haydarova, N. (2021). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ANTISEMIK MUNOSABATDA BO'LGAN TIBBIY FRAZEOLIGIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 1(1). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2158
9. Anvarovna, A. F. (2021). Peculiarities of translating self-help book titles into the uzbek language. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(11), 869-873.
10. Haydarova Nodirabegim Ahtamjon qizi. (2022). INTERTEXTUALITY VS INTERDISCURSIVITY AS AN ESSENTIAL PHENOMENON OF MODERN DISCOURSE. *E Conference Zone*, 53–55. Retrieved from <https://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/422>
11. Fayziyeva Aziza Anvarovna. (2022). PECULIARITIES TRANSLATION OF CONCEPTUAL METAPHORS USED IN SELF-HELP DISCOURSE. *E Conference Zone*, 58–60. Retrieved from <http://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/424>
12. Khaydarova Nodirabegim Akhtamovna Essential use of role-play technique in overcoming communication barriers // *Достижения науки и образования*. 2018. №5 (27). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/essential-use-of-role-play-technique-in-overcoming-communication-barriers>
13. Рабиева, М. (2021). Дихотомия эвфемизма и фразеологизма: Дихотомия эвфемизма и фразеологизма. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 7(7).
14. Рабиева, М. "Дихотомия эвфемизма и фразеологизма: Дихотомия эвфемизма и фразеологизма." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz)* 7.7 (2021).